

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РИНКУ
ТА ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

ГАЛИЦЯ ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 330.341.1

**МЕХАНІЗМИ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАТОРІВ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

08.02.02 – Економіка та управління науково-технічним прогресом

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового
ступеня доктора економічних наук**

Одеса - 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державній установі “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

**Науковий
консультант**

доктор економічних наук, професор, академік НАН України

БУРКИНСЬКИЙ Борис Володимирович,

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, директор

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України

СИМОНЕНКО Валентин Костянтинович,
Рахункова палата України, голова

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України

ЛИСЕНКО Юрій Григорович, Інститут проблем економічної динаміки Донецького національного університету Міністерства освіти і науки України, директор

доктор економічних наук, професор

ГРУЗНОВ Іван Іванович, Одеський національний політехнічний університет Міністерства освіти і науки України, професор кафедри

Провідна установа

Інститут економіки промисловості НАН України, відділ економічних проблем науково-технічного прогресу на підприємствах (м. Донецьк)

Захист дисертації відбудеться “19” січня 2007 р. о 12 годині 00 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.177.01 в Інституті проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України за адресою: 65044, м. Одеса, Французький бульвар, 29.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України за адресою: 65044, м. Одеса, Французький бульвар, 29.

Автореферат розісланий “18” грудня 2006р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

В.М. Степанов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах розвитку глобалізаційних процесів та суттєвого загострення міжнародної конкуренції ефективно генерування і використання інновацій перетворюється на головний фактор забезпечення конкурентоспроможності. Але інновації не виникають самі по собі вони є похідною від інтелектуальної діяльності інноваторів (авторів інновацій).

Інноватор (і особливо найманий інноватор) перетворюється на основний елемент інноваційного процесу. Від раціональної діяльності критичної маси інноваторів в першу чергу залежить ефективність функціонування національної інноваційної системи та конкурентоспроможність як вітчизняної економіки в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання. Саме це визначає особливу актуальність розробки механізмів активізації і використання потенціалу інноваторів, що перетворюється на одну з найважливіших наукових і практичних проблем.

Питання розвитку організаційно-економічних аспектів управління інноваційним процесом широко висвітлювались у працях вітчизняних учених В. Александрової, О. Амоші, Г. Андрощука, Л. Антонюк, Ю. Бажала, Б. Буркинського, А. Власової, А. Гальчинського, В. Гейця, Н. Гончарової, І. Єгорова, В. Захарченка, С. Ільяшенка, М. Йохни, Г. Калитича, В. Карпова, Б. Кліяненко, Н. Краснокутської, В. Ландика, О. Лапко, Б. Малицького, Л. Мельника, В. Панкова, М. Пашути, С. Покропивного, А. Поручника, А. Савчука, В. Семиноженка, В. Соловйова, Г. Скударя, Л. Федулової, С. Харічкова, А. Чухна, Н. Янковського. Чільне місце вказані питання також зайняли в дослідженнях провідних іноземних науковців Л.Водачека, О. Водачкової, Б. Гарретта, П. Друкера, П. Дюссожа, П. Завлина, К. Засядли, М.Іванова, С. Ільєнкової, А. Казанцева, С. Колупаєвої, К. Круковскі, Х. Круля, Г. Кочеткова, Д. Лавела, Лі Цзіньбо, К. Матусяка, В. Мединського, У. Мэнсфилда, Л. Мінделі, К. Нордстрема, С. Парсаданяна, Й. Ріддерстрале, Б. Санто, Й. Шумпетера, С. Ягудина, Ю. Яковца, Э. Янча.

Однак аналіз опублікованих праць з даної проблематики дає підстави говорити про недостатнє наукове розкриття окремих питань, а саме: науково-методологічного забезпечення розвитку та використання інноваційного потенціалу; акумуляції і використання творчого потенціалу інноваторів; перетворення результатів інтелектуальної діяльності інноваторів в закінчений інноваційний продукт; ефективного володіння інтелектуальною власністю; стимулювання діяльності інноваторів та формування змагальності між ними; розвитку інтегральних коопераційних форм організації діяльності інноваторів.

Без розв'язання вказаних питань не можливо налагодити ефективний інноваційний процес і створити фундамент для стійкого економічного зростання

на інноваційній основі у вітчизняному національному господарстві. Більше того не вирішення зазначених вище питань призведе до накопичення суттєвих протиріч та диспропорцій в науково-технічній сфері і стане значним гальмом для розвитку інноваційного процесу. Дисертаційна робота спрямована на розробку саме комплексу вказаних вище питань, які недостатньо досліджені у вітчизняній і зарубіжній науці та потребують ретельного вивчення.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертаційна робота виконувалась в рамках однієї планової науково-дослідної теми Інституту економіки НАН України та в рамках двох планових науково-дослідних тем Державної установи “Інститут економіки і прогнозування НАН України”, зокрема: “Відтворення основних і оборотних фондів” (1998 – 2001 рр., № держреєстрації 0198U001456) – розділ “Вплив інноваційного процесу на відтворення основних і оборотних фондів”; “Система макроекономічних моделей ендегенного зростання” (2003 – 2005 рр., № держреєстрації 0206U000633) – розділ “Нетрадиційна (штучна) конкуренція як ендегенний фактор зростання”; „Формування конкурентного середовища та прогнозування розвитку промислового потенціалу” (з 2005 р., № держреєстрації 0105U007096) – розділ „Інноваційно-технологічні чинники формування конкурентоспроможності промислових підприємств”.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у розробці теоретичних та прикладних питань функціонування організаційно-економічних механізмів використання потенціалу інноваторів.

У відповідності до поставленої мети в роботі вирішувались такі завдання:

- визначити теоретичні та методологічні основи функціонування механізмів використання потенціалу інноваторів;
- визначити зміст понять “інновація” та “інноватор”;
- поглибити стратегічні засади інноваційного розвитку суб’єктів господарювання;
- виявити особливості розвитку організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій за кордоном та в Україні;
- розробити організаційно-економічні механізми забезпечення, активізації і використання творчого потенціалу інноваторів;
- встановити особливості венчурної діяльності в сучасних умовах;
- визначити мотиваційні інтереси найманого інноватора та роботодавця в галузі володіння інтелектуальною власністю;
- обґрунтувати механізми спільного володіння інтелектуальною власністю;
- розробити принципи, загальну систему та механізм нетрадиційної конкуренції;
- розробити основні принципи та механізми систем управління

привілеями як одного з інструментів стимулювання творчої активності інноваторів;

– обґрунтувати основний зміст глобального постіндустріально-біфуркаційного середовища та значення індустріалізації інноваційного процесу в ньому;

– здійснити оцінку ефективності інноваційного процесу в сфері великого та малого бізнесу і розробити принципи організації, структуру та механізм функціонування інноваційних концернів.

Об'єктом дослідження є процес формування інноваційного потенціалу країни в перехідний період.

Предметом дослідження є організаційно-економічні механізми ефективного використання потенціалу інноваторів.

Теоретична та методологічна база дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження стала система економічних законів та принципів, розроблена вітчизняною та зарубіжною наукою стосовно питань інноваційного розвитку. В дисертації використано сучасні загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, зокрема:

системний підхід - для розробки системи діяльності індивідуума і визначення на її основі поняття “інновація”; механізму функціонування банку ідей на підприємстві; механізмів реалізації права спільної сумісної та спільної часткової власності на інтелектуальний продукт, створений найманими інноваторами, на основі передачі права користування; системи та механізму нетрадиційної (штучної) конкуренції; системи внутрішньофірмової інноваційної номенклатури; системи інтересів найманого інноватора і роботодавця в галузі використання службової інтелектуальної власності;

метод аналізу – для дослідження змісту поняття “інновація”; аналізу основних тенденцій розвитку раціоналізаторства в економіці України та механізмів розробки і впровадження інновацій в країнах-лідерах; визначення головних напрямів трансформації управління інноваційним процесом на внутрішньофірмовому рівні в провідних зарубіжних фірмах;

метод синтезу – для розробки комплексу сутнісних ознак поняття “інновація” та класифікації механізмів інноваційної діяльності в країнах-лідерах; методологічних основ стратегії інноваційного прискорення суб'єктів господарювання; методологічних основ систем управління привілеями;

метод порівнянь – для аналізу стану розвитку службової інтелектуальної власності за кордоном та в Україні; дослідження ефективності інноваційного процесу в сфері крупного і малого капіталу за кордоном та в Україні; вивчення основних зарубіжних та вітчизняних тенденцій використання креативного

ресурсу співробітників підприємств;

методи статистичної обробки та аналізу інформації – для виявлення тенденцій розвитку раціоналізаторства в економіці України; виявлення стану службової інтелектуальної власності у вітчизняній економіці; визначення ефективності інноваційної діяльності в сфері українського великого та малого капіталу.

У дослідженні були використані законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств, науково-аналітичні матеріали Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України, офіційні дані Держкомстату України, матеріали міжнародних організацій та офіційних сайтів установ і підприємств, дані, отримані в процесі обстеження окремих підприємств та організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

Наукова новина одержаних результатів.

В процесі дисертаційного дослідження розроблені теоретичні та методологічні аспекти формування організаційно-економічних механізмів розвитку і використання потенціалу інноваторів. До основних наукових результатів, що отримані особисто автором і виносяться на захист, належать наступні.

Автором вперше:

- розроблено основи стратегії інноваційного прискорення суб'єктів господарювання, яка базується на системному застосуванні ряду принципів (підвищення вартості інтелектуального капіталу, інноваційної тотальності, інноваційної відкритості, інноваційної елітарності та інших) та принцип регульованої приватної ініціативи інноватора, реалізація якого передбачає створення комплексу умов для максимального використання креативного ресурсу інноваторів;

- розроблено технологію інноваційного розвитку суб'єктів господарювання як організаційно-економічний механізм, що складається з: механізму незалежної реєстрації і створення банку ідей на підприємстві; розробки на базі найкращих ідей співробітників закінчених інноваційних продуктів на основі формування внутрішніх венчурів; механізмів спільного сумісного та спільного часткового володіння на службову інтелектуальну власність з передачею права користування; системи управління привілеями, заснованої на методі „інноваційної номенклатури” і спрямованої на стимулювання інноваційної активності;

- обґрунтовано систему мотиваційних інтересів інноватора та роботодавця в галузі володіння інтелектуальною власністю і методологічні основи соціального партнерства в інтелектуальній сфері;

- запропоновано науковий підхід „нетрадиційна (штучна) конкуренція в ринковій економіці”, що включає в себе обґрунтування та визначення нетрадиційної конкуренції, її загальну систему та механізм;

- обґрунтовано методологічні основи систем управління привілеями як одного з інструментів сучасного менеджменту, спрямованого на стимулювання інноваційної активності, та принципи їх ефективного застосування;

- виявлено поняття „глобальне постіндустріально-біфуркаційне середовище” і основні фактори його формування, а також поняття „індустріалізація інноваційного процесу” і роль індустріалізації в глобальному постіндустріально-біфуркаційному середовищі; обґрунтовано необхідність побудови інтегральних форм організації інноваційного процесу та розроблено принципи, структуру і механізм функціонування інноваційних концернів як інтегральної форми індустріалізації інноваційного процесу в глобальному постіндустріально-біфуркаційному середовищі.

Удосконалено:

- зміст типової технології науково-інноваційної діяльності підприємства;

- обґрунтування поняття „інноватор” через класифікацію суб’єктів, що відносяться до цього поняття.

Дістали подальшого розвитку:

- організаційно-економічні питання функціонування технопарків і бізнес-інкубаторів в економіці України;

- напрями використання раціоналізаторства в економіці України в останні роки;

- вирішення проблеми ефективності інноваційного процесу в сфері великого і малого бізнесу за кордоном та в Україні;

- напрями розвитку організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій в країнах-лідерах та їх класифікація, а також основні аспекти трансформації управління інноваційним процесом на внутрішньофірмовому рівні в провідних корпораціях-лідерах.

Практичне значення роботи. Практичне значення результатів дисертації полягає у розробленні низки підходів та інструментів, спрямованих на активізацію використання потенціалу інноваторів.

Наукові розробки та науково-аналітичні матеріали, підготовлені на основі дисертаційного дослідження, використані при розробці Законів України “Про інноваційну діяльність”, “Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків” та проекту Закону України “Про державну

підтримку розвитку високих технологій” (довідки Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України від 17.04.2002р. № 06-6/9-122, від 04.09.2002р. № 06-6/9-564, від 04.09.2002р. № 06-6/9-565), а також при підготовці Законів України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, “Про внесення змін до Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, проекту Закону України “Про трансфер технологій” (лист подяки Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України від 25.05.2006р. № 06-6/9-321).

Науково-методичні матеріали, підготовлені на основі результатів дослідження, використано в роботі головного управління економіки Львівської обласної державної адміністрації при підготовці системи показників моніторингу соціально-економічного розвитку області в контексті реалізації пріоритетів та операційних цілей стратегії Львівщини до 2015 року, при формуванні щорічних програм соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області, при підготовці документів і нормативних рішень з питань інноваційного розвитку Львівської області (довідка від 25.06.2005р. № 21-1/2-1639, лист подяки від 25.06.2005р. № 21-1/2-1640).

Основні ідеї роботи використані при підготовці проекту Національної стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (довідка Центру антикризових досліджень від 30.03.06 № 10/03). На основі результатів дисертації була підготовлена науково-аналітична записка “Важелі активізації інноваційних процесів і реформування науково-інноваційних структур у промисловості”, яка використана Комітетом з питань науки і освіти Верховної Ради України при підготовці проектів ряду нормативних актів та аналітичних матеріалів для керівництва Верховної Ради України (довідка Державної установи “Інститут економіки та прогнозування НАН України” від 04.04.2006р. №135-15/283).

Наукові доповіді “Концептуальні підходи до індустріалізації інноваційного процесу в глобальному постіндустріально-біфуркаційному середовищі” та “Еколого-економічні аспекти інноваційного розвитку в глобальному середовищі” використані Тимчасовою спеціальною комісією Верховної Ради України з питань майбутнього при підготовці стратегічних напрямів розвитку науково-інноваційної сфери України (лист подяки Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України від 25.05.2006р. № 06-6/9-321).

Наукові розробки, підготовлені на основі матеріалів дисертації, відзначені Грамотою Верховної Ради України (розпорядження Голови Верховної Ради України від 31.05.2005р. № 721), Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (постанова Президії НАН України і ЦК профспілки працівників НАН України від 25.09.02 р. № 226), медаллю Російської академії наук з премією для молодих учених

(постанова Президії РАН від 20.06.2000р. № 165).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною завершеною роботою. Наукові висновки та результати, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку робіт.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень, що включені до дисертаційної роботи, оприлюднені на: міжнародному науково-практичному семінарі “Проблемы развития современного города” (Донецьк, 1996 р.); міжнародних науково-практичних конференціях “Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізм” (Львів, 1998 р.), “Проблеми інвестиційного менеджменту в Україні” (Київ, 1999 р.); міжнародному конгресі “Наука и образование на пороге III тысячелетия” (Мінськ, 2000 р.); науково-практичній конференції “Соціополіс в Україні: від ідеї до практичного втілення” (Київ, 2000 р.); II міжнародній науково-практичній конференції “Інформація, аналіз і прогноз – стратегічні важелі ефективного державного управління” (Київ, 2001 р.); III міжнародній науково-практичній конференції “Информация, анализ, прогноз - стратегические рычаги эффективного государственного управления” (Київ, 2002 р.); міжнародній науково-практичній конференції “Рынок технологий: проблемы и пути решения” (Київ, 2002 р.); III міжнародній науково-практичній конференції “Інноваційна модель та стратегія економічного розвитку” (Івано-Франківськ, 2002 р.); науково-практичній конференції “Ефективне використання природно-ресурсного потенціалу як чинник оптимізації просторового розвитку регіонів” (Луцьк, 2004 р.); міжнародному форумі “Інновації. Інвестиції. Інтеграція. Механізми та інструменти становлення інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку України за умов глобалізації” (Київ, 2004 р.); семінарі “Корпоративне управління підприємствами в реальному секторі економіки України” (Київ, 2006 р.).

Також матеріали дисертації постійно доповідались на “круглому” столі “Безпека економічних трансформацій”, який організовано в м. Києві Національним інститутом стратегічних досліджень разом з зацікавленими організаціями, зокрема, на наступних його засіданнях: дев’ятому (14.03.2000 р.), десятому (01.06.2000 р.), одинадцятому (11.10.2000 р.), тринадцятому (07.02.2001 р.), чотирнадцятому (18.04.2001 р.), шістнадцятому (19.09.2001 р.), сімнадцятому (19.12.2001 р.), дев’ятнадцятому (22.04.2002 р.), двадцятому (26.06.2002 р.), двадцять першому (24.10.2002 р.).

Публікації. За темою дисертації опублікована одна одноосібна монографія, 28 робіт у наукових фахових виданнях (в тому числі, 22 статті в журналах та 6 статей у збірниках наукових праць), 8 тез і матеріалів конференцій

та 16 інших праць.

Обсяг та структура дисертації. Дисертація складається з вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та двох додатків. Вона містить 450 сторінок тексту, в тому числі 370 сторінок основного тексту та 59 сторінок додатків, 19 таблиць і 10 рисунків. Список використаних джерел нараховує 326 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження і необхідність розробки наукової проблеми, визначено мету, завдання та методологію дослідження, наведено дані про отримані результати та рівень їх наукової новизни, апробацію та практичну цінність роботи.

У першому розділі “Стратегія та механізми розробки і впровадження інновацій” окреслено комплекс сутнісних ознак поняття „інновація” і дано визначення вказаного поняття, розроблені концептуальні підходи до стратегії інноваційного прискорення суб'єктів господарювання та розглянуті основні види організаційно-економічних механізмів інноваційного процесу.

Поняття “інновація” досить широко вживається у науковій літературі. Однак на сьогоднішній день не існує чіткого загальновизнаного його наукового тлумачення. Навіть прийняття міжнародних стандартів в даній галузі – керівництва Осло та керівництва Фраскати – не дозволило остаточно розв'язати зазначене питання.

Проаналізовано близько 40 визначень поняття “інновація”. Їх аналіз дав змогу сформулювати комплекс його сутнісних ознак, який зводиться до наступного:

- в основі інновації можуть лежати як результати науково-дослідної, так і будь-якої іншої творчої праці;
- спектр об'єктів, що є носієм інновацій досить широкий. В принципі будь-який матеріальний та нематеріальний об'єкт (об'єкти) та засіб (засоби) застосування того чи іншого об'єкту можуть бути носієм інновацій;
- бажано, щоб інновації завжди були впроваджені, але на практиці не завжди це можливо. Стан впровадження не можна вважати обов'язковою ознакою інновації;
- основна мета застосування інновації – це краще задоволення індивідуальних і суспільних потреб. Причому застосування інновацій не завжди повинно проводити до комерційного успіху;
- інновації можуть і повинні застосовуватися на різних рівнях:

індивідуум, група індивідуумів, господарюючий суб'єкт, корпоративне об'єднання господарюючих суб'єктів, галузь, народне господарство, міжнародний рівень. Причому те, що є інновацією на одному рівні може не бути інновацією на іншому рівні і навпаки;

- інновації можуть застосовуватись не тільки в технологічній і економічній сферах, а, взагалі, в будь-якій сфері людської діяльності. Характер інновацій може бути дуже різноманітний: економічні, адміністративні, технічні, культурні, соціологічні, психологічні, медичні, в галузі туризму, фізкультури і спорту, виховні і та інші;

- інновація в будь-якому випадку повинна відзначатися абсолютною або відносною новизною.

Причому всі проаналізовані визначення докорінно або частково відрізняються одне від одного. Жодне з них не можна вважати оптимальним, тому, що майже всі вони характеризуються абсолютизацією однієї чи декількох сутнісних ознак поняття "інновація" і не враховують весь комплекс цих ознак. Методологічний недолік більшості авторів полягає в тому, що при визначенні вказаного поняття, практично всі вони не використовували (або використовували далеко не в повній мірі) системний аналіз і системний підхід, що приводило до однобічних результатів.

Автором на основі розробленої системи діяльності індивідуума дано визначення поняття "інновація", яке сформульовано наступним чином. Інновація – це будь-який фактор (система факторів), спосіб (система способів) або система, що складається з комплексу (комплексів) факторів та способів, яка відзначається абсолютною або відносною новизною, застосована або може бути застосована в даному виді діяльності та сприяє підвищенню ефективності цієї діяльності в залежності від обраної стратегії ефективності.

В сучасних умовах неможливо забезпечити високу конкурентоспроможність підприємства, не маючи ефективної інноваційної стратегії, розрахованої на поточну і довготривалу перспективу.

У науковій літературі існує значна кількість поглядів на класифікацію інноваційних стратегій підприємств. Найповніше всі стратегічні аспекти інноваційного розвитку підприємств в індустріальну епоху відобразила класифікація стратегій, запропонована Х. Фріманом, що виділяє шість основних стратегій: наступальну, захисну, імітаційну, залежну, традиційну та "за нагодою".

Однак у період посилення постіндустріальних тенденцій, у постіндустріально-біфуркаційному середовищі, яке формується зараз, стратегій, передбачених класифікацією Х. Фрімана, стає недостатньо. В цей період

суттєво загострюється конкуренція за реальні та постіндустріальні ресурси і біфуркації (якісні стрибки) набувають постійного характеру. При такій ситуації вже недостатньо просто досягти технологічного лідерства і утримувати його досить тривалий час. У нових умовах треба бути готовим постійно відповідати на біфуркаційні виклики і навіть випереджати їх. Тому для підтримання високої конкурентоспроможності наступальна стратегія повинна значною мірою бути замінена на стратегією інноваційного прискорення.

Метою вказаної стратегії є створення на підприємстві постійного, високодиверсифікованого потоку інновацій. Причому щільність цього потоку повинна поступально підвищуватись відповідно до зменшення періоду між двома послідовними біфуркаційними стрибками. В цілому зазначена стратегія базується на системному використанні ряду принципів, зокрема: підвищення вартості інтелектуального капіталу; інноваційної тотальності; інноваційної відкритості; збереження та постійного моніторингу інноваційних пропозицій співробітників; надання адекватної матеріальної винагороди інноваторам; стимулювання інноваційної діяльності; інноваційної елітарності; інноваційного кооперування. Головні елементи стратегії інноваційного прискорення використовуються на ряді вітчизняних підприємств. Особливо яскравим у цьому відношенні є приклад ВАТ “Концерн Стірол”, який детально розглянутий у дисертації.

Ефективна реалізація будь-якої інноваційної стратегії не можлива без відповідного організаційно-економічного механізму розробки і впровадження інновацій. Він являє собою систему форм та методів управління інноваційним процесом. В свою чергу організаційно-економічний механізм використання потенціалу інноваторів - це один з різновидів описаного вище механізму, що являє собою систему форм та методів використання потенціалу інноваторів.

Причому організаційно-економічні механізми розробки і впровадження інновацій можуть діяти на різних рівнях, тобто на рівні підприємства, корпорації, регіону, галузі, держави і т.д. Такий механізм на підприємстві – система форм та методів управління інноваційним процесом, що використовуються на даному підприємстві. В свою чергу організаційно-економічний механізм використання потенціалу інноваторів на підприємстві - це система форм та методів використання потенціалу його співробітників, що займаються розробкою інновацій.

Всі організаційні структури управління (як і структури управління інноваційним процесом) можна поділити на дві великі групи: ієрархічні (бюрократичні, механістичні) та органічні (адаптивні). В цілому організаційні структури і першої і другої групи не націлені на постійне і масове використання креативного ресурсу співробітників підприємства.

Разом з тим, використання творчого потенціалу співробітників перетворюється в сучасних умовах на найважливіший як тактичний, так і стратегічний конкурентний ресурс підприємств. Тому вкрай актуальним є завдання розробки таких організаційно-економічних механізмів інноваційного процесу, які б дозволили максимально акумулювати та використовувати творчий потенціал співробітників як потужний інноваційний фактор. Фактично виникає необхідність у створенні креативних організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій, тобто механізмів які дозволяють максимально використовувати творчий потенціал співробітників як чинник розвитку підприємства.

В цілому зазначені механізми для максимальної акумуляції і використання творчого потенціалу співробітників повинні складатися з трьох основних підсистем: розробки інновацій; впровадження інновацій; стимулювання інноваційної діяльності співробітників (рис.1).

У другому розділі “Основні напрями розвитку організаційно-економічних механізмів інноваційної діяльності” описані головні організаційно-економічні механізми розробки і впровадження інновацій в розвинутих країнах, а також досліджені основні особливості механізмів інноваційної діяльності у вітчизняній економіці.

Організаційно-економічні механізми розробки і впровадження інновацій (далі – організаційно-економічні механізми або ОЕМ) відіграють найважливішу роль у інноваційному процесі і відзначаються значною багатоваріантністю на державному, регіональному, галузевому, муніципальному, міжфірмовому та внутрішньофірмовому рівні.

Якщо узагальнити класифікацію організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій за рівнями функціонування, то вона зводиться до наступного. На державному рівні виділяються механізми прямої та опосередкованої дії. До механізмів прямої дії належать адміністративно-відомчі механізми; загальнонаціональні, галузеві та регіональні державні цільові програми; створення державних або державно-приватних інноваційних структур. Що стосується механізмів опосередкованої дії, то це економічні механізми впливу на інноваційний процес (податкові, фінансово-економічні, амортизаційні, митні тощо).

Рис. 1 Структура креативного організаційно-економічного механізму розробки і впровадження інновацій

На міжфірмовому рівні до OEM можна віднести стратегічні альянси та підприємницькі мережі. В свою чергу, на територіальному рівні функціонує ряд організаційно-економічних механізмів, зокрема регіони науки, технополіси, технопарки, бізнес-інкубатори.

Мікрорівень відзначається наявністю наступних організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій: науково-дослідні сектори крупних корпорацій; внутрішні венчури; бригадне новаторство та тимчасові творчі колективи; малий інноваційний бізнес (венчурний бізнес); підпільна наука (бутлегерство).

Автором проаналізовані особливості функціонування основних видів організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій в країнах-лідерах.

Дисертант вважає, що великий бізнес відіграє провідну роль у розвитку інноваційних процесів як за кордоном, так і в Україні. Як показують розрахунки зроблені на основі даних Держкомстату України, питома вага великих підприємств у загальній кількості промислових підприємств в 2004р. становила 6,1% і в той же час вони давали 70,8% обсягу відвантаженої інноваційної

продукції. Питома вага малого бізнесу становила 29,9%, а давав він лише 0,40% обсягу відвантаженої інноваційної продукції. Саме тому, перш за все, досліджені основні напрями трансформації організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій в сфері крупного капіталу.

В науково-дослідному та інноваційному секторах промислових підприємств України відбуваються складні процеси, які особливо яскраво проявляються в порівнянні з розвитком інших секторів української науки.

В сучасних умовах поряд із скороченням персоналу заводської науки (як і інших секторів науки) відбувається розукрупнення науково-дослідних та інноваційних структур великих вітчизняних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Чисельність працівників наукових організацій за секторами науки

	Роки		2004р. до 1995р., %
	1995	2004	
<u>Всього</u>			
Працівники основної діяльності, осіб	293121	173622	59,2
Середня чисельність наукової організації, осіб	201,7	115,3	57,2
<u>Академічний</u>			
Працівники основної діяльності, осіб	61502	57921	94,2
Середня чисельність наукової організації, осіб	227,8	150,8	66,2
<u>Вузівський</u>			
Працівники основної діяльності, осіб	18155	11490	63,3
Середня чисельність наукової організації, осіб	121,0	68,4	56,5
<u>Галузевий</u>			
Працівники основної діяльності, осіб	186934	92892	49,7
Середня чисельність наукової організації, осіб	206,3	106,8	51,8
<u>Заводський</u>			
Працівники основної діяльності, осіб	26530	11319	42,7
Середня чисельність наукової організації, осіб	208,9	136,4	65,3

На підставі проведеного дослідження автор приходить до висновку, що тенденція розукрупнення науково-інноваційних структур великих підприємств є настільки ж шкідливою, як і тенденція збереження крупних науково-інноваційних організаційних структур із жорсткими адміністративно-командними системами управління.

Вирішення проблеми полягає у формуванні крупних науково-дослідних та виробничо-інноваційних структур із децентралізованими, м'якими системами управління. Основні підходи до управління цими структурами реалізуються через принцип регульованої приватної ініціативи інноватора.

Пошукувачем сформульовано принцип регульованої приватної ініціативи інноватора, який означає що інноватору у межах великої науково-дослідної або виробничо-інноваційної структури надається три типи прав:

- у будь-який момент на власний розсуд висувати і незалежно реєструвати інноваційні пропозиції і на їх основі ініціювати розробку науково-дослідних, інноваційних проектів і відстоювати їх переваги;
- бути співвласником об'єктів інтелектуальної власності (створених його працею) на основі організаційно-економічних механізмів спільного сумісного і спільного часткового володіння з передачею права користування;
- залучати для реалізації науково-дослідних та інноваційних проектів ресурси як із підрозділів, де він працює безпосередньо, так і з інших підрозділів своєї фірми.

Приватна ініціатива інноватора є регульованою. Потреба в регулюванні диктується тим, що між інтересами науково-дослідної (виробничо-інноваційної) структури і конкретного інноватора можуть бути істотні протиріччя, і основне завдання такого регулювання — по можливості гнучко і несуперечливо поєднати їх. Причому цю ініціативу можна регулювати і директивно й індикативно.

Реалізація вказаного принципу надасть можливість суттєво активізувати інноваційний процес у середині крупних виробничо-інноваційних і науково-дослідних структур, оскільки вона дозволяє несуперечливо задовольнити основні інтереси інноватора в галузі проведення інноваційної діяльності.

На українських великих підприємствах значною мірою поки зберігаються науково-дослідні та інноваційні системи з жорсткими адміністративно-командними механізмами управління, які не використовують (або використовують у вкрай незначних межах) творчу інноваційну ініціативу співробітників. Збереження вказаних структур переважно обумовлюється цілим рядом об'єктивних причин.

Узагальнюючи досвід великих українських компаній з середини 1990-их років і по теперішній час описані головні параметри та виявлені основні недоліки типової технології науково-інноваційної діяльності вітчизняного підприємства.

В останні роки спостерігається тенденція до певного “пом'якшення” вказаних систем управління. В дисертації наведені конкретні приклади застосування “м'яких” організаційно-економічних механізмів на українських підприємствах.

Одним із найефективніших організаційно-економічних механізмів розробки і впровадження інновацій є технопарки. Перші технопарки були

створені в Україні ще в 1999р., а на теперішній час у вітчизняній економіці створено 15 технопарків.

Нині існує і поширюється в певних колах точка зору про необхідність скасування технопарків (або хоча б ліквідації пільгового режиму їх діяльності), яка мотивується тим, що технопарки потребують пільг з бюджету, а для всіх господарських структур повинні бути створені рівні умови функціонування. Автор дійшов до висновку, що такий підхід є не вірним, враховуючи, що технопарки знаходяться не в рівних умовах стосовно інших суб'єктів господарювання і виконують зовсім інші завдання. Тому скасування технопарків і пільг для них – це помилковий шлях. У разі його реалізації Україна може втратити значну частину інноваційного потенціалу в тактичній і стратегічній перспективі.

В роботі автором проаналізовано узагальнений організаційно-економічний механізм діяльності технопарків згідно з Законом України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” від 16 липня 1999 року N 991-XIV зі змінами і доповненнями за станом на 25.05.05. Він виявив досить високу ефективність протягом 1999-2004 рр., поки в повному обсязі реалізовувався спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків.

Однак згідно з Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2005 рік” та деяких інших законодавчих актів України” від 25.03.2005р. № 2505-IV були скасовані податкові та митні пільги для технопарків, які становили основу спеціального режиму їх інноваційної діяльності. З ліквідацією зазначених пільг спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків залишився на вкрай мінімальному рівні, а його ефективність практично втрачена повністю.

Причому не відновлення спеціального режиму інноваційної діяльності технопарків в повному обсязі (тобто з поновленням податкових і митних пільг), призвело б до того, що більшість технопарків просто припинила б своє існування, а решта змінила б профіль діяльності на менш ризиковий. Саме враховуючи ці обставини було прийнято Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” та інших законів України” від 12 січня 2006р. № 3333-IV, яким фактично було поновлено спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків.

Технопарки є одним з найвищих досягнень в організаційно-економічних механізмах розробки і впровадження інновацій як за кордоном, так і в Україні. Проте технопарки мають певну недосконалість із точки зору організації інноваційного процесу і не вирішують ряд важливих завдань інноваційного розвитку, зокрема: передачі в повному обсязі на коопераційний рівень тих

функцій, які самі інноваційні фірми вирішити не можуть, або які їм самостійно вирішувати не вигідно; створення умов для зниження інноваційного ризику. Тому необхідно розробляти організаційно-економічні механізми інноваційного процесу, які б більшою мірою могли вирішувати ці завдання. Їх розв'язанню можуть прислужитися інноваційні концерни.

У третьому розділі “Механізми використання потенціалу інноваторів на мікрорівні” обґрунтована необхідність застосування технології інноваційного розвитку суб'єктів господарювання та розглянуті її підсистеми.

Дисертант довів, що інноватор в постіндустріальному суспільстві перетворюється в головну діючу особу, оскільки він виробляє нові знання і на їх базі інновації, що стають основним конкурентним ресурсом в цьому суспільстві.

Всіх інноваторів можна розділити на дві основні групи: індивідуальні та колективні. Група індивідуальних інноваторів складається з фізичних осіб, що працюють за наймом на конкретному підприємстві (наймані інноватори) та з фізичних осіб, які не працюють за наймом (вільні інноватори). Колективні інноватори складаються з юридичних осіб – інноваторів та автономних інноваторів.

Одним із центральних завдань розвитку інноваційного процесу є максимальна активізація і використання творчого потенціалу співробітників підприємств. Саме з метою вирішення вказаної проблеми автором запропонована технологія інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, що являє собою систему елементів, спрямовану на досягнення вказаних цілей. Можна виділити просту та розширену технологію інноваційного розвитку. Проста технологія інноваційного розвитку складається з підсистем:

- акумуляції і моніторингу творчого потенціалу співробітників підприємств;
- розробки на базі найкращих ідей співробітників закінчених інноваційних продуктів;
- спільного володіння на інноваційний продукт, створений найманим інноватором.

Розширена технологія інноваційного розвитку, крім зазначених вище підсистем, включає також підсистему стимулювання творчої активності співробітників на основі організації між ними нетрадиційної конкуренції за допомогою методу інноваційної номенклатури.

Творчий потенціал співробітників підприємств використовується в основному за допомогою раціоналізаторського руху, що перетворився на потужний чинник підвищення конкурентоспроможності національних господарств у цілому і окремих суб'єктів господарювання, який приносить

чималі прибутки. Детально проаналізовано особливості розвитку раціоналізаторства в розвинених країнах і в Україні на сучасному етапі.

Поряд із незаперечними перевагами системи раціоналізаторства мають ряд суттєвих недоліків:

- об'єкт раціоналізаторської пропозиції згідно з чинним законодавством зводиться лише до матеріального об'єкту або процесу. Це призводить до того, що досить цінні пропозиції у вигляді нематеріальних об'єктів (методів, концепцій, стратегій організації і управління) відсікаються;
- раціоналізаторська пропозиція зводиться до технологічного (технічного) чи організаційного рішення. Тому пропозиції, що відносяться до інших аспектів діяльності підприємства (юридичних, інформаційних, соціальних, психологічних), що можуть принести суттєву користь виробництву, не враховуються;
- пропозиція, що виникла один раз і не зафіксована з тієї чи іншої причини (наприклад, тому що вона не входить в сферу діяльності підприємства) може бути втрачена назавжди і т.д.

Для вирішення наведених проблем необхідно перейти від систем раціоналізаторства до більш широких систем акумуляції і використання творчого потенціалу співробітників підприємств – незалежної реєстрації ідей. Організаційно-економічним механізмом такої системи є формування банку ідей на підприємстві.

Незалежна реєстрація ідей на підприємстві - це фіксація (реєстрація) часу пред'явлення опису (викладу) ідей співробітником уповноваженому органу (особі) підприємства з реєстрації ідей, яка здійснюється співробітником на власний розсуд, незалежно від волі, дій (бездіяльності) третіх осіб.

Системи незалежної реєстрації ідей, а також відповідні банки ідей вже декілька років успішно функціонують на громадському та державному рівні. В підрозділі 3.2. проаналізовані особливості їх організаційних механізмів. Викладений розроблений автором організаційно-економічний механізм функціонування банку ідей на підприємстві.

Створення таких банків на підприємстві має ряд переваг і дозволяє вирішити низку важливих завдань інноваційного розвитку виробництва, зокрема:

- сфокусувати творчий потенціал співробітників фірми і спрямувати його на підвищення рівня її конкурентоспроможності;
- створити постійний сконцентрований потік новаторських ідей і пропозицій та вибирати з нього найкращі для впровадження;
- у будь-який момент часу підтвердити пріоритет і авторство на ідею (пропозицію) і т.д.

Однак вкрай важливо не тільки зібрати, зберегти, проаналізувати ідеї співробітників і вибрати з них найперспективніші. Для активізації інноваційного процесу конче потрібно перетворити найкращі ідеї співробітників у закінчені інноваційні продукти, що можуть безпосередньо використовуватись у різних сферах діяльності підприємства. Для цього сформована друга підсистема технології інноваційного розвитку, що базується на створенні внутрішніх венчурів для розробки на основі найкращих ідей інноваційних проектів за допомогою традиційного або кредитно-страхового механізму.

У підрозділі 3.3. досліджено характерні ознаки функціонування венчурного підприємництва в розвинених країнах і в Україні. Описано особливості застосування внутрішніх венчурів і запропонованого автором організаційно-економічного механізму функціонування внутрішніх венчурів на основі кредитно – страхового механізму до організації інноваційних проектів.

Діяльність внутрішніх венчурів спрямована на створення закінчених інноваційних продуктів, які здебільшого існують в формі тих або інших об'єктів інтелектуальної власності. Причому вкрай необхідно дослідити інтереси роботодавця та співробітників внутрішнього венчуру (як найманих інноваторів) в галузі використання прав на створену ними інтелектуальну власність, яка є службовою інтелектуальною власністю. Це тим найважливіше, що 90% винаходів, корисних моделей та промислових зразків у світі створюється найманими інноваторами. В Україні більше ніж 70% винаходів створюється цією категорією інноваторів (табл. 2).

Аналіз досвіду найбільш розвинених країн, де протягом десятиліть накопичена чимала практика взаємовідносин найманого інноватора і роботодавця, дозволяє зробити висновок, що між цими суб'єктами інноваційного процесу в галузі використання службової інтелектуальної власності існують суттєві протиріччя.

Таблиця 2

Питома вага юридичних осіб у поданих заявках і зареєстрованих патентах на винаходи

	Роки							
	1992	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Питома вага юридичних осіб у поданих заявках національними заявниками	38,1	61,9	61,9	62,8	63,8	63,2	65,4	58,6

по національній процедурі								
Питома вага зареєстрованих патентів на ім'я юридичних осіб в загальній кількості зареєстрованих патентів на ім'я національних заявників	55,7	64,7	64,9	72,6	73,7	72,1	66,8	69,8

Найманий інноватор зацікавлений:

- сконцентрувати всі права (або хоча б частину прав) на службову інтелектуальну власність в своєму розпорядженні;
- отримати максимальну винагороду за використану службову інтелектуальну власність;
- отримувати максимальну винагороду, в разі коли службова інтелектуальна власність не використовується роботодавцем із суб'єктивних причин, але об'єктивно може використовуватись.

У свою чергу роботодавець зацікавлений у наступному:

- сконцентрувати всі права на службову інтелектуальну власність у своєму розпорядженні;
- не виплачувати винагороду найманому інноватору взагалі (або виплачувати її на мінімальному рівні) за використання службової інтелектуальної власності, створеної ним;
- виплачувати винагороду на мінімальному рівні не залежно від технічної та економічної цінності службової інтелектуальної власності і результатів її господарського використання.
- не виплачувати винагороду в разі, якщо службова інтелектуальна власність об'єктивно може використовуватись, але не використовується з суб'єктивних причин, пов'язаних із діяльністю роботодавця.

Концентрація всіх прав на службову інтелектуальну власність або у найманого інноватора або у роботодавця може призвести до суттєвих негативних наслідків, які стануть причиною значного гальмування інноваційного процесу. Якщо зосередити всі права у роботодавця, то це буде мати наслідком вплив інтелектуальної власності на “чорний ринок”, виникнення підпільної науки, інтелектуальних диверсій. Якщо зосередити всі права у найманого інноватора, то у роботодавця буде підірвана чи знижена мотивація до створення якомога більшої кількості об'єктів інтелектуальної власності в одиницю часу та у межах конкретного завдання чи проекту. Тому вкрай важливо забезпечити баланс інтересів найманого інноватора і роботодавця в галузі використання службової інтелектуальної власності.

З цією метою автором розроблені організаційно-економічні механізми реалізації права спільної сумісної та часткової власності на інтелектуальний продукт, створений найманими інноваторами, на основі передачі права користування.

У четвертому розділі “Стимулювання активності інноваторів за допомогою нетрадиційної (штучної) конкуренції” описані загальна система, механізм та напрями застосування нетрадиційної конкуренції, методологічні основи систем управління привілеями та метод інноваційної номенклатури, який являє собою одночасно як систему управління привілеями, так і один із механізмів нетрадиційної конкуренції.

Конкуренція є найважливішою підсистемою ринкової економіки, що значною мірою забезпечує її ефективність. Однак для функціонування традиційної ринкової конкуренції повинен виконуватись ряд умов, зокрема: дублювання виробництва однойменних товарів і виробничого використання ресурсів; наявність приблизно рівних можливостей у виробників однойменних товарів або виробників товарів-аналогів для виходу на ринок та ін.

У будь-якій найрозвиненішій ринковій економіці є сфери і галузі господарювання, де зазначені вище вимоги не можуть виконуватись з об’єктивних причин. Ця обставина унеможливорює або обмежує застосування в зазначених сферах і галузях традиційної конкуренції. До них, наприклад, відносяться: “природні” монополії; територіальні (локальні) монополії; галузі і виробництва, де господарювання пов’язане з особливим екологічним ризиком; виробництва, що використовують у виробничому процесі унікальне устаткування і/або технології і т.д.

У тих сферах, де дія традиційної ринкової конкуренції неможлива або обмежена, зникають (суттєво послаблюються) стимули до підвищення ефективності виробництва, що забезпечуються цією конкуренцією, і виникає реальна загроза стагнації.

Щоб запобігти виникненню стагнаційних явищ, у вказаних сферах необхідно шукати і впроваджувати штучні замітники традиційної конкуренції і, зокрема, штучно організовувати нетрадиційну конкуренцію. Нетрадиційна (штучна) конкуренція - це система змагальності, що не є органічною складовою ринкового механізму, створюється й організується штучно відповідно до певних, заздалегідь сформованих правил. Розроблені загальні система та механізм нетрадиційної (штучної) конкуренції (рис. 2). Її головна відмінність від інших видів стимулювання полягає в побудові чіткої системи штучного змагання між суб’єктами за кращі результати того чи іншого виду діяльності.

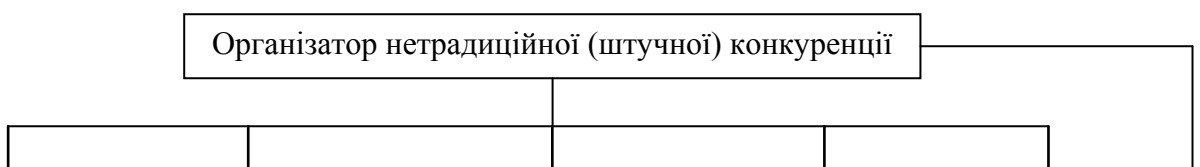

Рис. 2 Загальний механізм нетрадиційної (штучної) конкуренції

Дослідження показали, що крім використання в галузях, де неможлива (обмежена) традиційна конкуренція, нетрадиційна конкуренція може також використовуватись в ряді інших сфер. Зокрема, її можна застосовувати: на внутрішньокорпоративному і внутрішньофірмовому рівні; для стимулювання учбового і наукового процесів у навчальних закладах; як інструмент екологічної політики для оздоровлення природного оточуючого середовища; в сфері корпоративних об'єднань малого бізнесу; для підтримання високого рівня змагальності за умов високого рівня соціальної захищеності індивідуумів і т.д. У цілому штучна конкуренція може використовуватись у багатьох сферах людської діяльності, де дотримується ряд певних умов. Дана класифікація видів нетрадиційної (штучної) конкуренції в залежності від різних ознак.

Дано визначення такого інструменту менеджменту як система управління привілеями, що являє собою упорядковану сукупність елементів, яка має

ієрархію і структуру і спрямована на надання індивідууму (індивідуумам) привілеїв залежно від досягнення визначеного критерію (критеріїв).

Аналіз систем управління привілеями (“Табелі про ранги”, партійно-господарської номенклатури часів адміністративно-командного соціалізму, системи “перків”) дозволив виявити основні методологічні закономірності функціонування цих систем:

- вони являють собою могутній економічний та соціально-психологічний інструмент, що створює сильні стимули для підвищення ефективності діяльності індивідуума і, зокрема, співробітників підприємств. На цій основі підвищується конкурентоспроможність фірми, у якій працює індивідуум;

- системи управління привілеями можуть мати як позитивний, так і негативний характер у цілому для систем більш високого рівня, у яких вони функціонують як підсистеми. Це залежить від того, на які цілі спрямовані вказані системи;

- аналізуючи історичний досвід застосування систем управління привілеями, можна констатувати, що вони в цілому довели свою ефективність у реалізації цілей, для виконання яких були призначені. Але вказані цілі в певній кількості випадків суперечили суспільно-економічному прогресу;

- системи управління привілеями можуть з позитивних економічних механізмів перетворитися на негативні, коли немає або чітко не дотримується об’єктивний критерій відповідно до якого надаються привілеї.

Розроблено організаційний механізм інноваційного процесу, що базується на методі інноваційної номенклатури, і являє собою одночасно як систему управління привілеями, так і один із механізмів нетрадиційної конкуренції. Вказаний механізм може формувати дієві стимули до підвищення інноваційної активності співробітників підприємств.

У п’ятому розділі “Прискорення використання потенціалу інноваторів на основі механізмів індустріалізації інноваційного процесу” розглянуто сутність глобального постіндустріально–біфуркаційного середовища та роль у ньому індустріалізації інноваційного процесу, а також принципи та механізм функціонування інноваційних концернів.

У результаті посилення на сучасному етапі глобалізаційних процесів і прискорення науково-технічного прогресу формується глобальне постіндустріально–біфуркаційне середовище. Воно являє собою економічне середовище, де лідируючі позиції в господарському житті починає займати сфера послуг (перш за все, інформаційно-інтелектуальних) та якісні (біфуркаційні) стрибки набувають постійного характеру. Причому

постіндустріально–біфуркаційне середовище характеризується комплексною дією ряду факторів, зокрема:

- підвищенням ролі постіндустріальних ресурсів;
- розширенням глобальної економіко-екологічної, техногенної, інноваційної та інформаційної стратифікації в світі, пов'язаної з економічною стратифікацією;
- зростанням ролі реальних ресурсів;
- загостренням конкурентної боротьби як за постіндустріальні, так і за реальні ресурси;
- збільшенням суспільного навантаження на інтегральний ресурс і зростанням нестабільності ноосфери;
- перетворенням якісних стрибків (біфуркацій) на постійно діючий фактор розвитку.

Забезпечення конкурентоспроможності в постіндустріально–біфуркаційному середовищі вимагає як від національних економік, так і від суб'єктів господарювання генерування постійного потоку інновацій і постійного впровадження найкращих інновацій з цього потоку.

Однак вплив інноваційного процесу на розвиток постіндустріально–біфуркаційного середовища в цілому є подвійним і діалектичним. Інноваційний процес поглиблює певні деструктивні аспекти вказаного середовища. В той же час він є основним фактором виживання і забезпечення конкурентоспроможності у даному середовищі, оскільки дозволяє:

- трансформувати постіндустріальні ресурси в конкретні високі технології, які є одним з основних джерел конкурентоспроможності;
- підвищити ефективність використання реальних ресурсів;
- зменшити суспільне навантаження на природне оточуюче середовище;
- давати адекватну відповідь на біфуркаційні виклики.

Причому забезпечити високу конкурентоспроможність здатні суб'єкти, що не просто час від часу створюють та впроваджують інновації, а лише ті з них, які здійснять генерування постійного та щільного потоку інновацій, з якого вибираються найкращі для впровадження. А для створення вказаного потоку необхідні організаційні механізми, що будуються на принципах індустріалізації інноваційного процесу.

Індустріалізація інноваційного процесу — це створення великих сукупностей інноваторів, об'єднаних у спеціальні відкриті системи, які постійно генерують щільний потік інновацій, що, як правило, опосередковуються через

об'єкти інтелектуальної власності. Причому питання про індустріалізацію інноваційного процесу є актуальним не тільки для високорозвинених країн, а й для постсоціалістичних країн, зокрема, України.

У вітчизняній та зарубіжній практиці використовується кілька видів форм індустріалізації інноваційного процесу (бізнес-інкубатори, технопарки і т.д.). Однак усі вони дещо обмежені, бо не забезпечують достатньою мірою можливість передавати на системний рівень ті функції, які самі інноватори вирішити не можуть чи вирішення яких становить для них великі труднощі. Крім того, ці форми не забезпечують істотного зниження інноваційного ризику в ході виконання інноваційної діяльності. Формою індустріалізації інноваційного процесу, що може успішніше вирішувати вказані питання, є інноваційний концерн.

Але інноваційний концерн являє собою не простий, а інтегральний організаційний механізм індустріалізації інноваційного процесу, тобто механізм який певною мірою поєднує в собі переваги крупного та малого бізнесу з точки зору ефективності інноваційного процесу.

Аналіз практики найбільш розвинених країн дозволяє виявити наступні основні тенденції інноваційної діяльності в сфері великого та малого бізнесу:

- найбільші обсяги науково-дослідних робіт концентруються у великих корпораціях;
- малий інноваційний бізнес виявив здатність до генерування значної кількості інновацій (і особливо радикальних);
- незважаючи на те, що малий інноваційний бізнес генерує значну кількість інновацій, до масового споживача вони доводяться крупним капіталом.

В українській економіці спостерігається наступна ситуація. За вітчизняною методологією малі підприємства (з чисельністю до 50 чол.) становили в 2000-2004 рр. від 23 до 30% загальної чисельності підприємств. У той же час кількість великих підприємств (з персоналом понад 1000 працюючих) не перевищувала 8%.

Інноваційна активність у зазначені роки, безперечно, була більшою серед великих підприємств. Так, серед загальної кількості великих підприємств понад 45% здійснювали інноваційну діяльність. Серед малих підприємств аналогічний показник не перевищував 6,5%. Серед загальної кількості підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність, малі становили від 8 до 10%, а великі - на рівні 20%. Безперечним лідером є великий бізнес також у фінансуванні інноваційної діяльності. Великі підприємства в 2004р. серед загальної чисельності підприємств становили 6,1%. Але при цьому вони забезпечували 74,1% фінансування інноваційної діяльності. Для малих підприємств ці показники відповідно становили 29,9% та 0,67%. Великі підприємства в

2000-2004 рр. забезпечували від 70 до 75% всіх власних коштів підприємств, що йшли на фінансування інноваційної діяльності. В свою чергу малі підприємства забезпечували лише від 0,34 до 0,59%.

Досвід інноваційної діяльності в сфері вітчизняного великого та малого бізнесу засвідчує, що малий бізнес не проявив поки високої інноваційної активності (на відміну від малих підприємств розвинених країн), хоча вона поступово підвищується. Водночас найбільші обсяги фінансування інноваційної діяльності, як і найбільші обсяги виробництва інноваційної продукції сконцентровані в сфері великого бізнесу (що цілком відповідає світовим тенденціям).

Важливо відзначити, що не потрібно абсолютизувати з точки зору забезпечення ефективності інноваційного процесу ні великий, ні малий бізнес: кожен із них має суттєві переваги у вказаній сфері, що значною мірою взаємодоповнюють одна одну, але також має і недоліки. Крім того, можна говорити про принцип “дзеркальності” (зворотності): те, що є перевагою великого бізнесу в сфері ефективності інноваційного процесу – є недоліком малого, і навпаки.

Дані закономірності, на наш погляд, є методологічним фундаментом для побудови інтегральних форм організації інноваційного процесу, тобто форм, які б дозволили найбільше поєднати переваги великого і малого бізнесу, максимально уникнувши при цьому їх недоліків.

Розроблені основи однієї з інтегральних (симбіозних) організаційних форм індустріалізації інноваційного процесу – інноваційного концерну. У цілому він являє собою форму добровільної кооперації суб’єктів прикладної наукової діяльності та інноваторів, що здійснюється на основі певних принципів і за допомогою конкретного механізму і спрямована на оптимізацію виконання прикладних науково-дослідних робіт та інноваційних проектів. Інноваційний концерн характеризується багатоваріантністю модифікацій і підґрунтям його функціонування є ряд основних і додаткових організаційних принципів.

Розглянуті структура та одна з модифікацій механізму функціонування концерну, а також описані його переваги в порівнянні з іншими організаційними формами інноваційного процесу. Вказані переваги полягають у створенні стимулів до пришвидшення і здешевлення виконання інноваційних проектів, а також у формуванні на рівні концерну корпоративно-конкурентного середовища. Воно дозволяє певною мірою поєднати концентрацію і спеціалізацію, монопольні та конкурентні засади управління в концерні.

ВИСНОВКИ

Проведені у дисертації всебічні дослідження теоретичних, методологічних

і практичних аспектів функціонування організаційно-економічних механізмів використання потенціалу інноваторів дають можливість дійти наступних висновків.

1. Інноватор в умовах посилення постіндустріальних чинників розвитку перетворюється в головну діючу особу інноваційного процесу, оскільки він виробляє нові знання і на їх базі інновації, що стають основним конкурентним ресурсом в сучасних умовах. Всіх інноваторів можна розділити на дві основні групи: індивідуальні та колективні. Група індивідуальних інноваторів складається з фізичних осіб, що працюють за наймом на підприємстві (наймані інноватори) та з фізичних осіб, які не працюють за наймом (вільні інноватори). Колективні інноватори складаються з юридичних осіб – інноваторів та автономних інноваторів.

2. В сучасних умовах, для забезпечення високої конкурентоспроможності, підприємства повинні використовувати стратегією інноваційного прискорення. Її метою є створення на виробництві щільного постійного, високодиверсифікованого потоку інновацій за рахунок використання креативного ресурсу його співробітників. В цілому вказана стратегія базується на системному використанні ряду принципів, зокрема: підвищення вартості інтелектуального капіталу; інноваційної тотальності; інноваційної відкритості; збереження та постійного моніторингу інноваційних пропозицій співробітників; надання адекватної матеріальної винагороди інноваторам; стимулювання інноваційної діяльності; інноваційної елітарності; інноваційного кооперування. Головні елементи стратегії інноваційного прискорення використовуються на окремих вітчизняних підприємствах.

3. Для підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств необхідно формувати крупні науково-дослідні та виробничо-інноваційні структури із децентралізованими, м'якими системами управління. Основні підходи до управління цими структурами реалізуються через принцип регульованої приватної ініціативи інноватора, який полягає в тому, що інноватору надається три типи прав: у будь-який момент на власний розсуд висувати і незалежно реєструвати інноваційні пропозиції і на їх основі ініціювати розробку науково-дослідних, інноваційних проектів; бути співвласником об'єктів інтелектуальної власності (створених його працею) на основі організаційно-економічних механізмів спільного сумісного і спільного часткового володіння з передачею права користування; залучати для реалізації науково-дослідних та інноваційних проектів ресурси як із підрозділів, де він працює безпосередньо, так і з інших підрозділів своєї фірми.

4. В дисертації розроблено технологію інноваційного розвитку суб'єктів господарювання як організаційно-економічний механізм, що

спрямований на всебічну акумуляцію, моніторинг та постійне використання креативного потенціалу інноваторів. Зазначена технологія складається з наступних підсистем: механізму незалежної реєстрації і створення банку ідей на підприємстві; розробки на базі найкращих ідей співробітників закінчених інноваційних продуктів на основі формування внутрішніх венчурів; механізмів спільного сумісного та спільного часткового володіння на службову інтелектуальну власність з передачею права користування; системи управління привілеями, заснованої на методі „інноваційної номенклатури” і спрямованої на стимулювання інноваційної активності.

5. Між мотиваційними інтересами інноватора та роботодавця в галузі володіння службовою інтелектуальною власністю існують суттєві протиріччя, які можуть привести до вкрай негативних наслідків (гальмування інноваційної діяльності, розвитку “чорного” ринку інтелектуальної власності, підпільної науки, інтелектуальних диверсій і т.д.). Для ліквідації або мінімізації цих протиріч запропоновано основні підходи до соціального партнерства в інтелектуальній сфері.

6. У будь-якій ринковій та перехідній економіці є сфери і галузі господарювання, де з об’єктивних причин не можуть функціонувати механізми традиційної ринкової конкуренції. Щоб запобігти виникненню стагнаційних явищ, у вказаних сферах необхідно шукати і впроваджувати штучні замітники традиційної конкуренції і, зокрема, штучно організовувати нетрадиційну конкуренцію. Нетрадиційна (штучна) конкуренція - це система змагальності, що не є органічною складовою ринкового механізму, створюється й організується штучно відповідно до певних, заздалегідь сформованих правил. Розроблені загальні система та механізм нетрадиційної конкуренції.

7. Системи управління привілеями являють собою могутній економічний та соціально-психологічний інструмент сучасного менеджменту, який створює сильні мотиваційні стимули для підвищення ефективності діяльності індивідуума і, зокрема, співробітників підприємств. Однак вказані системи можуть з позитивних економічних механізмів перетворитися на негативні, коли немає або чітко не дотримується об’єктивний критерій відповідно до якого надаються привілеї.

8. В сучасних умовах розвитку виникає глобальне постіндустріально-біфуркаційне середовище, яке формується в результаті комплексної дії ряду факторів, зокрема: підвищення ролі постіндустріальних та реальних ресурсів; розширення глобальної економіко-екологічної, техногенної, інноваційної та інформаційної стратифікації в світі, пов’язаної з економічною стратифікацією; загострення конкурентної боротьби як за постіндустріальні, так і за реальні ресурси; збільшення суспільного навантаження на інтегральний

ресурс і зростання нестабільності ноосфери; перетворення якісних стрибків (біфуркацій) на постійно діючий фактор розвитку. Причому забезпечити високу конкурентоспроможність у вказаному середовищі можливо лише за рахунок індустріалізації інноваційного процесу, яка передбачає створення великих сукупностей інноваторів, об'єднаних у спеціальні відкриті системи, що постійно генерують щільний потік інновацій.

9. Аналіз практики найбільш розвинених країн дозволяє виявити наступні основні закономірності інноваційної діяльності в сфері великого та малого бізнесу: найбільші обсяги науково-дослідних робіт концентруються у великих корпораціях; малий інноваційний бізнес виявив здатність до генерування значної кількості інновацій (і особливо радикальних), але доводяться вони до масового споживача переважно крупним капіталом. Досвід інноваційної діяльності в сфері вітчизняного великого та малого бізнесу засвідчує, що малий бізнес не проявив поки високої інноваційної активності (на відміну від малих підприємств розвинених країн). Водночас найбільші обсяги фінансування інноваційної діяльності, як і найбільші обсяги виробництва інноваційної продукції сконцентровані в сфері великого бізнесу (що цілком відповідає світовим тенденціям).

10. З точки зору ефективності інноваційного процесу найбільш раціональними є інтегральні форми його організації, тобто форми, які дозволяють поєднати переваги великого і малого бізнесу в сфері інноваційної діяльності. Розроблені принципи, структура та одна з модифікацій механізму функціонування інноваційного концерну, як інтегральної форми індустріалізації інноваційного процесу.

11. Технопарки виявили в економіці України значну ефективність. Це відбулося переважно за рахунок того, що існував спеціальний режим інноваційної діяльності, який створював потужні мотиваційні стимули для реалізації інноваційних ініціатив. Ліквідація або обмеження спеціального режиму інноваційної діяльності технопарків може призвести до того, що більшість з них просто припинить своє існування, а решта змінить профіль діяльності на менш ризиковий ніж інноваційна.

12. У сфері використання масової творчої активності через механізми раціоналізаторства в останні роки сформувався ряд негативних тенденцій, зокрема: зменшення чисельності винахідників, раціоналізаторів та кількості використаних раціоналізаторських пропозицій; в цілому не сприятлива галузева структура використання раціоналізаторських пропозицій та ін. Для забезпечення найбільш ефективного використання креативного ресурсу співробітників підприємств необхідно переходити до більш широких систем використання творчого потенціалу - незалежної реєстрації ідей на підприємстві.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

Галиця І.О. Потенціал інноваторів: механізми використання. - Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2005. – 298 с. – 14,52 д. а.

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Галиця І.А. Эффективность инновационного процесса в сфере крупного и малого бизнеса // Економіка промисловості. - 1999. - № 4. - С. 67-71. – 0,32 д. а.
2. Галиця І. Некоторые аспекты экономической политики на современном этапе // Економіка України. - 2000. - № 4. – С. 39-43. – 0,31 д. а.
3. Галиця І. Про поточні та довгострокові аспекти розвитку в руслі політики економічного зростання // Збірник наукових праць ІСЕМВ НАН України. - 2000. - Вип. 28. – К.: ІСЕМВ НАН України. - С. 15-19. – 0,28 д. а.
4. Галиця І. Комерціалізація інтелектуальної власності та прикладних наукових досліджень // Економіка України. — 2001. — № 2. — С.63–66. – 0,51 д. а.
5. Галиця І.А. Индустриализация науки в глобально-постиндустриальной среде развития // Экономические инновации. - Вып.12 – Одеса: ІПРЕЕД НАН України. - 2001 - С.42-46. – 0,28 д. а.
6. Галиця І.О. Особливості відтворення та інноваційного процесу в сучасних умовах // Статистика України. – 2001. - №4. – С.47-53. – 0,60 д. а.
7. Галиця І.А. Инновационная номенклатура и обеспечение конкурентоспособности фирм // Економіка промисловості. Економіка України в трансформаційний період: Сб. Науч.тр. – Донецьк: ІЭП НАН України, 2001. - С. 379-387. – 0,35 д. а.
8. Галиця І. Державне регулювання в умовах ринкових відносин // Економіка України. - 2002.- №6.-С.52-58. – 0,57 д. а.
9. Галиця І.О. Інноваційний розвиток як фактор стабілізації ноосфери // Проблеми раціонального використання соціально – економічного та природно – ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Зб. наук. праць. – 2003. - Вип. ІХ. - №1. – Луцьк: ЛДТУ. - С.10-25. – 0,87 д. а.
10. Галиця І.О. Основні сутнісні ознаки поняття “інновація” // Економіка промисловості. – 2003. - №2. – с. 124 –133. – 0,74 д. а.
11. Галиця І. Інноваційний та екологічний розвиток після 50-х років ХХ століття // Регіональна економіка. – 2003. - №3. – С.26-34. – 0,64 д. а.
12. Галиця І.О. Інноваційний та екологічний розвиток до 50-их років ХХ століття // Проблеми раціонального використання соціально –

- економічного та природно – ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Зб. наук. праць. – 2003. - Вип. IX. - Луцьк: ЛДТУ. - №4. – С.15-25. – 0,60 д. а.
13. Галиця І.А. Права на інтелектуальну власність, створену нематеріальними працівниками, і інноваційний процес на промисловому підприємстві // Економіка і право. – 2004. - №1.- С. 65-75. – 1,18 д. а.
 14. Галиця І.О. Нетрадиційна (штучна) конкуренція: система та основні напрями застосування // Економіка та право. - 2004. - №3. - С. 57-63. – 0,61 д. а.
 15. Галиця І.О. Управління привілеями як один із механізмів менеджменту // Економіка промисловості. - 2004.- №4. – С. 28-32. – 0,36 д. а.
 16. Галиця І.О. Венчурна діяльність в розвинутих країнах: суттєві моменти функціонування // Механізм регулювання економіки. – 2004. - №4. - С. 95-104. – 0,64 д. а.
 17. Галиця І.О. Система інтересів найманих інноваторів і роботодавців в галузі використання службової інтелектуальної власності // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Економіка”. – 2005. -Вип. 17. – С. 118-126. – 0,86 д. а.
 18. Галиця І.О. Основні зміни у механізмах активізації і використання творчого потенціалу співробітників підприємств розвинутих країн наприкінці ХХ століття // Вісник Донецького університету. Серія В “Економіка і право”. – 2005. - №1.- С. 66-71. – 0,46 д. а.
 19. Галиця І.О. Створення банку ідей співробітників як конкурентний ресурс підприємства // Регіональна економіка. – 2005. - №1. – С. 66-75. – 0,60 д. а.
 20. Галиця І.О. Методологічні підходи до визначення поняття “інновація” // Проблеми раціонального використання соціально – економічного та природно – ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Зб. наук. праць. – 2005. - Вип. XI. - №1. – Рівне: НУВГП. - С.31-39. – 0,39 д. а.
 21. Галиця І.О. Проблеми формування та розвитку венчурної діяльності в економіці України // Механізм регулювання економіки. – 2005. - №1. - С. 66-76. – 0,78 д. а.
 22. Галиця І.О. Механізми розробки і впровадження інновацій в розвинутих країнах // Економіка та право. – 2005. - №2.- С. 49-56. – 0,88 д. а.
 23. Галиця І.О. Основні тенденції розвитку раціоналізаторства в Україні // Економіка промисловості. - 2005.- №3. – С. 64-70. – 0,40 д. а.
 24. Галиця І.О. Механізми функціонування технопарків та бізнес-інкубаторів // Економіка промисловості. - 2005.- №4. – С. 22-32. – 0,76 д. а.
 25. Галиця І.О. Інноваційний сектор економіки: напрями розвитку // Вісник

Хмельницького національного університету. Серія “Економічні науки”. – 2005. - Т. 2. - №6. - С. 145-150. – 0,49 д. а.

26. Галиця І.О. Науково-інноваційні структури великих підприємств: напрями трансформації // Проблеми науки. – 2005. - №11. – С. 14-19. – 0,57 д. а.
27. Галиця І.О. Концептуальні підходи до стратегії інноваційного розвитку суб'єктів господарювання // Проблеми науки. – 2006. - №8. – С. 14-21. – 0,66 д. а.
28. Галиця І.О. Інновації та якісні стрибки // Механізм регулювання економіки. – 2006. - №1. - С. 194-196. – 0,18 д.а.

Інші публікації по темі дисертації

29. Галиця І. Додаткові джерела фінансування науки // Вісник НАН України – 1995. - № 3-4. – С. 23-24. – 0,15 д. а.
30. Галиця И.А. Развитие малого инновационного бизнеса в крупных городах // В сб. докл. и тез. Междунар. науч.-практ. семинара. “Проблемы развития современного города” (11-12 января 1996г., Донецк).- Донецк: Ин-т экон.-прав. исследований НАН Украины .- 1996. – С. 152-154. – 0,15 д. а.
31. Галица И. Предпринимательские сети и подходы к их формированию в сельскохозяйственном производстве // Экономика Украины. – 1996. - № 4. – С. 87-89. – 0,25 д. а.
32. Галица И.А. Организация и функционирование инновационных концернов / Материалы Междунар. науч.-практ. конф. “Проблемы инвестиционного менеджмента в Украине” //Приложение № 2 к журналу “Персонал”. – 2000. -№ 1. - С. 75-78. - 0,3 д. а.
33. Галиця І.О. Виступ на засіданні “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” // Поглиблення економічних реформ і рецепти зростання. Мат. 9-го засід. “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” 14 березня 2000р. - К.: КС “БЕТ”, 2000. - С.26-29. – 0,25 д. а.
34. Галиця І.О. Виступ на засіданні “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” // Від тактики “нічного сторожа” до стратегії держави-реформатора. Мат. 10-го засід. “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” 1 червня 2000р. - К.: КС “БЕТ”, 2000. - с.30-31. – 0,1 д. а.
35. Галиця І.О. Виступ на засіданні “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” // Платіжна криза в Україні та економічне зростання. Мат. 11-го засід. “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” 11 жовтня 2000р. - К.: КС “БЕТ”, 2000. - С.35-37. – 0,2 д. а.
36. Галица И.А. Коммерциализация прикладной науки в постсоциалистических странах: проблемы и перспективы // Тез. докл.

- межд. конгр. “Наука и образование на пороге III тысячелетия” (3-6 октября 2000г., Минск). - в 2-х кн. - Кн. 2. - Мн., 2000 – С. 200-201. - 0,1 д. а.
37. Галица И.А. Эффективные формы организации инновационного бизнеса в частном и государственном секторах промышленности // Мат. наук. - практ. конф. “Соціополіс в Україні: від ідеї до практичного втілення” 1-2 листопада 2000р. - К.: УЕР, 2000. - С. 40-42. – 0,15 д. а.
 38. Вітчизняний інноваційний ринок варто “розігріти” державним стимулюванням (Інтерв’ю с І.О. Галицею) // Світ. - грудень 2000р. - № 45-46. – С.7. - 0,1 д. а.
 39. Галиця І.О. Виступ на засіданні “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” // Національний інвестиційний потенціал як фундамент економічного зростання в Україні. Мат. 13-го засід. “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” 7 лютого 2001р. - К.: КС “БЕТ”, 2001. - С.32-35. – 0,2 д. а.
 40. Галиця І.О. Розвиток інформаційно-інтелектуальних ресурсів як один із стратегічних пріоритетів державної економічної політики // Мат. II міжнар. наук.-практ. конф. “Інформація, аналіз, прогноз – стратегічні важелі ефективного державного управління”. – К.: УкрІНТЕІ, 2001. – С. 82-84. – 0,1 д. а.
 41. Галиця І.О. Виступ на засіданні “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” // Економіка України у 2001 році: здобутки та втрати. Зб. наук. ст. - К.: Сатсанга, 2002. - С.90-92. – 0,2 д. а.
 42. Галиця І.О. Виступ на засіданні “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” // Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні. Зб. наук. ст. – К.: Альтерпрес, 2002. - С.104-106. – 0,15 д. а.
 43. Галиця І.О. Виступ на засіданні “круглого столу” “Безпека економічних трансформацій” // Перспективи інноваційного розвитку України. Зб. наук. ст. – К.: Альтерпрес, 2002. - С.150. – 0,05 д. а.
 44. Галиця І.О. Наукова та інноваційна складові забезпечення конкурентоспроможності // Мат. III междунар. науч.-практ. конф. “Информация, анализ, прогноз - стратегические рычаги эффективного государственного управления”. - К.: УкрІНТЭІ, 2002. – С. 116-117. – 0,1 д. а.
 45. Галиця І.О. Інноваційний процес та проблеми збереження природного оточуючого середовища // Тез. доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. “Інноваційна модель та стратегія економічного розвитку”, - К.: ІЕПр НАН України, 2002, С. 27-28. – 0,1 д. а.

46. Галиця І.О. Соціальна політика в контексті моделі реформ // Економіка промисловості. - 2002. - №1.- С.123-125. – 0,25 д. а.
47. Галиця И. Планирование – не пережиток административно-командной системы, а требование времени // Фондовый рынок.- 23 июня 2003г. - №24. - С. 18-19. – 0,1 д. а.
48. Галиця І.О. Що ж таке інноваційний розвиток? // Фондовый рынок.- 10 октября 2003г. - №38. - С. 21-22. – 0,1 д. а.
49. Галиця І.О. Організаційні механізми інноваційного процесу та ефективне природокористування / За мат. наук.-практ. конф. “Ефективне використання природно-ресурсного потенціалу як чинник оптимізації просторового розвитку регіонів” // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Природно-ресурсний потенціал в системі просторового розвитку. Зб. наук. праць. Вип. 2 (XLVI). – Львів: ІРД НАН України, 2004. – С. 148-150. – 0,2 д. а.
50. Галиця И., Шевченко Н. Научно-инновационные процессы в Украине: контуры управления // Інвестиції: практика та досвід. – 17 червня 2005р. - №11. – С. 10-11. – 0,15 д. а. (особистий внесок здобувача: підходи до системи управління науково-інноваційним потенціалом – 0,075 д.а.).
51. Галиця И.А. Интеллект: эффективное использование – ключ к успеху // Фондовый рынок.- 6 января 2006г. -№1. - С. 30-31. – 0,1 д. а.
52. Галиця І.О. Найманий інноватор як основний елемент національної інноваційної системи // Інвестиції: практика та досвід. – 21 березня 2006р. - №5. – С. 22-23. – 0,1 д. а.

АНОТАЦІЇ

Галиця І.О. Механізми використання потенціалу інноваторів: теорія і практика. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.02.02 – Економіка та управління науково-технічним прогресом. - Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. - Одеса, 2007.

Дисертацію присвячено розробці теоретичних та прикладних аспектів функціонування організаційно-економічних механізмів використання потенціалу інноваторів. Обґрунтована необхідність і розроблені механізми акумуляції та використання творчого потенціалу співробітників підприємств. Досліджено механізми формування та функціонування внутрішніх венчурів, механізми спільного володіння на службову інтелектуальну власність. Обґрунтовані теоретичні основи та загальний механізм нетрадиційної (штучної) конкуренції. Досліджені системи управління привілеями, як один із інструментів

вказаної конкуренції, спрямований на активізацію інноваційних процесів. Розглянуті питання формування і функціонування інноваційних концернів.

Ключові слова: інноватор, потенціал інноваторів, механізми використання потенціалу інноваторів, технологія інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, нетрадиційна (штучна) конкуренція, інноваційний концерн.

Галица И.А. Механизмы использования потенциала инноваторов: теория и практика. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.02.02 - Экономика и управление научно-техническим прогрессом. - Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. - Одесса, 2007.

В процессе диссертационного исследования разработаны теоретические и методологические аспекты формирования организационно-экономических механизмов развития и использования потенциала инноваторов.

Сформулирован комплекс сущностных характеристик понятия “инновация” и дано определение указанного понятия исходя из системы деятельности индивидуума. Разработаны основы стратегии инновационного ускорения субъектов хозяйствования, которая базируется на системном применении ряда принципов (повышения стоимости интеллектуального капитала, инновационной тотальности, инновационной открытости, инновационной элитарности и других) и принцип регулируемой частной инициативы инноватора, реализация которого предусматривает создание комплекса условий для максимального использования креативного ресурса инноваторов. Выявлена тенденция разукрупнения научно-инновационных структур отечественных предприятий и показано, что она является настолько же негативной, как и сохранение крупных инновационных структур с жесткими административно-командными системами управления.

Разработана технология инновационного развития субъектов хозяйствования как организационно-экономический механизм, который состоит из ряда подсистем: механизма независимой регистрации и создания банка идей на предприятии; разработки на базе наилучших идей сотрудников законченных инновационных продуктов с помощью формирования внутренних венчуров; механизмов общего совместного и общего частичного владения на служебную интеллектуальную собственность с передачей права пользования; системы управления привилегиями, основанной на методе “инновационной номенклатуры” и направленной на стимулирование инновационной активности.

Обоснована система мотивационных интересов инноватора и работодателя в области владения служебной интеллектуальной собственностью и доказано что между этими интересами существуют значительные

противоречия. Для максимального смягчения этих противоречий предложен принцип социального партнерства в интеллектуальной сфере.

Разработан научный подход "нетрадиционная (искусственная) конкуренция в рыночной экономике", который включает в себя обоснование и определение нетрадиционной конкуренции, ее общую систему и механизм.

Выявлены методологические основы функционирования систем управления привилегиями как одного из инструментов современного менеджмента, направленного на стимулирование инновационной активности, и принципы их эффективного применения. Проанализирован опыт развития данных систем.

Обосновано понятие "глобальная постиндустриально-бифуркационная среда" и основные факторы ее формирования, а также понятие "индустриализация инновационного процесса" и роль индустриализации в глобальной постиндустриально-бифуркационной среде. Доказана необходимость построения интегральных форм организации инновационного процесса и разработаны принципы, структура и механизм функционирования инновационных концернов как интегральной формы индустриализации инновационного процесса в глобальной постиндустриально-бифуркационной среде.

Рассмотрены организационно-экономические вопросы функционирования технопарков и бизнесов-инкубаторов в экономике Украины. Доказано, что ликвидация специального режима хозяйствования для технопарков может иметь ряд существенных негативных последствий.

Ключевые слова: инноватор, потенциал инноваторов, механизмы использования потенциала инноваторов, технология инновационного развития субъектов хозяйствования, нетрадиционная (искусственная) конкуренция, инновационный концерн.

Galutsya I.O. Mechanisms of Using Potential of Innovators: Theory and Practice. – Manuscript.

Thesis for obtaining Doctor's degree in economic sciences for speciality 08.02.02 – Economy and Management of Scientific and Technical Progress. – Institute of Market Problems and Economic Ecological Researches NAS of Ukraine. – Odessa, 2007

Thesis is dedicated to elaboration of theoretical and applied aspects of functioning organizational and economic mechanisms of using potential of innovators. Necessity is proved and mechanisms are developed for accumulation and use of enterprise employees' creative potential. Mechanisms of forming and functioning inside ventures are examined, as well as mechanisms of joint ownership of official intellectual property. Theoretical basics and general mechanism of untraditional

(unnatural) competition are proved. Systems of benefits management are researched as one of the instruments of the above-mentioned competition, which is aimed on activation of innovation processes. Issues of forming and functioning of innovation concerns are considered.

Key words: innovator, potential of innovators, mechanisms of use of innovators' potential, technology of enterprises' innovation development, untraditional (unnatural) competition, innovation concern.